

draden die niets met den atrio-ventrikulairen bundel te maken hebben en geen spierelementen of kamerspiervezels bevatten, en peesdraden, die abnormaal verloopende spiervezels van den linkertak bevatten, waarnaast kamerspiervezels voorkwamen of niet.

Tenslotte onderzocht MÖNCKEBERG 70 harten met makroskopische afwijkingen. In de meeste tot dusver beschreven gevallen van „hart-block” (symptomenkomplex van STOKES-ADAMS) had men de pathologische anatomie van den bundel tekort gedaan. Waar men van atrofie sprak mag niet uit het oog worden verloren, dat de normale bundel zeer verschillend dik is, zoodat dwaling zonder nauwkeurig onderzoek gemakkelijk kan plaats vinden. Ook in andere opzichten moest een strengere maatstaf worden aangelegd.

In 4 gevallen van aangeboren hartgebrek vond MÖNCKEBERG een normaal verloop van den bundel.

Bij zeer verschillende veranderingen van het endokard, het sub-endokardiale bindweefsel en de kleppen vond MÖNCKEBERG geen zelfstandige veranderingen van den bundel. Wel grepen processen hierop over.

Van veranderingen der hartspier en der kransslagaders blijkt de staat van den bundel onafhankelijk te zijn. Deze schijnt een bloedsomloop te hebben, vrij onafhankelijk van dien van het overige hart. Aan hypertrofie en atrofie der hartspier doet de bundel niet mee. Steeds zijn zijn vezels minder gepigmenteerd. Is de hartspier vettig ontaard, dan is de bundel het ook wel eens. Vettige ontaarding van verschillende deelen van den bundel kan daarentegen optreden bij zeer verschillende veranderingen van het hart, ja in een overigens normaal hart. Naar aanleiding hiervan bespreekt de schrijver verschillende mogelijkheden van hartsinsufficiëntie en plotselingen dood. Hiermede betreden wij echter een nog zeer onzeker gebied, dat uitgebreider onderzoek onder samenwerking van klinicus en patholoog-anatoom eischt. (Ref.).

Wie de anatomische veranderingen van den atrio-ventrikulairen bundel nader wil leeren kennen, zal in dit werk van MÖNCKEBERG een krachtigen steun vinden.

TENDELOO.

INGEZONDEN.

HET VERBLIJF VAN DEN GENEESHEER AAN BOORD DER KOOPVAARDIJSCHEPEN.

Dezer dagen bezocht ik het stoomschip „Frisia” der Koninklijke Hollandische Lloyd; na de prachtige inrichting der salons en hutten voor de eerste klasse passagiers bewonderd te hebben, trof het mij zeer, dat er voor den scheepsgeneesheer geen beter verblijf te vinden was, dan een hut, die onmiddellijk grensde aan de ruimte, waarin de landverhuizers waren opgeborgen. Meermalen heeft het reeds mijn aandacht getrokken, dat aan boord

der Nederlandsche koopvaardij-schepen elke hut goed genoeg schijnt te zijn voor den scheepdokter. Al moet ik ook erkennen, dat er in den laatsten tijd wel verbetering te bespeuren valt, is er nu toch weer op de „Frisia” zulk een onaangename plaats voor doktershut aangewezen, dat ik het noodig vind daartegen te protesteeren, en het ware te wenschen, dat er geen enkel arts te vinden was om onder zulke omstandigheden een reis mede te maken; dan zou er wel spoedig voor een behoorlijk verblijf gezorgd worden. Mogelijk zou door het optreden van de „Ned. maatschappij tot bevordering der geneeskunst” tegen de stoomvaartmaatschappijen, die zulks aangingen, ook wel verbetering te krijgen zijn.

Vlissingen, 29 Juni 1909.

W. A. DE LOOZE, O. v. G. K. M.

CALCIDEX.

Nu op de in den titel genoemde spécialité de aandacht in uw *Tijdschrift* is gevestigd, zou dit misschien het voorschrijven van een combinatie van honig en kalk tengevolge kunnen hebben. Het kan daarom zijn nut hebben, iets wat in mijn oogen meer dan een fout is, in de publicaties van dr. FOLMER, te herstellen. Bij het voorschrijven van de combinatie van honig en kalk behoeft men niet afhankelijk te zijn van een onder goedkeuring en met medewerking van dr. FOLMER in den handel gebrachte spécialité. Even kalkrijke praeparaten, met alle deugden, die in de reclames genoemd worden, verkrijgt men, wanneer men de volgende voorschriften laat gereed maken.

Solutio mellis cum calce
(loco calcidex)

n°. 1 pro usu interno

R mellis 60 gram.

Aq. fervidae 1000 gram.

m. f. solut. adde

Hydratis calcici 30 gram.

Agita, post refrigerat. filtra.

Adde mellis 20 gram.

m. d.

n°. 2 pro usu externo

R_p Solut. mell. c. calc. pro usu interno 500 gram.

Hydratis calcici 10 gram.

m. d.

Wenscht men kalkrijker praeparaten, dan vermeerdere men in beide gevallen de hoeveelheid kalk en de eerste hoeveelheid honig (de 60 gram) van voorschrift n°. 1, wenscht men het praeparaat wat aangener van smaak, dan wordt de tweede hoeveelheid honig (de 20 gram) wat grooter genomen.

Amsterdam, 5 Juli 1909.

P. VAN DER WIELEN.
